

Het eigen karakter van lokale politieke groeperingen

Marcel Boogers en Gerrit Voerman

SAMENVATTING VAN

Boogers, M. & Voerman, G. (2010). Independent Local Political Parties in the Netherlands. *Local Government Studies*, 36 (1), 75-90.

Lokale politieke groeperingen zijn een bijzonder fenomeen. Omdat ze geen binding hebben met landelijke politieke partijen, spelen ze een heel eigen rol in de lokale politiek. Niet alleen omdat ze zich meestal sterker dan andere partijen richten op plaatselijke vraagstukken, maar ook omdat hun politieke stellingnamen niet eenvoudig kunnen worden herleid tot ideologische tegenstellingen. Vanwege hun traditionele sterke vertegenwoordiging in het katholieke zuiden van Nederland zijn ze lange tijd beschouwd als een onderdeel van de regionale politieke folklore, dat met de modernisering van het lokaal bestuur naar de marge zou verdwijnen. Sinds de raadsverkiezingen van 1990 maken lokale politieke groeperingen echter een opmerkelijke groei door in delen van het land waar ze eerst nauwelijks vertegenwoordigd waren. Vanaf 2002 bezetten zij gezamenlijk de meeste raadszetels. Over hun functioneren is desondanks weinig bekend. Om na te gaan hoe lokale politieke groeperingen zich onderscheiden van lokale afdelingen van landelijke politieke partijen, hebben wij

onderzocht hoe zij invulling geven aan de klassieke functies van politieke partijen: de organisatie- en mobilisatiefunctie, de programmatische functie en de nominatiefunctie (de rekrutering en selectie van kandidaten). Hiervoor is gebruik gemaakt van een enquête onder bestuursleden van politieke groeperingen (N = 250) en een enquête onder bestuursleden van lokale partijafdelingen en lokale politieke groeperingen (N = 1.800). Beide enquêtes zijn in 2006 in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties uitgevoerd. Ons artikel in *Local Government Studies* doet verslag van dit onderzoek.

Als het gaat om de organisatie- en mobilisatiefunctie, blijken lokale politieke groeperingen het beter te doen dan plaatselijke afdelingen van landelijke partijen. Hun ledental is weliswaar lager, maar het aantal actieve leden is verhoudingsgewijs groter. Waar plaatselijke partijafdelingen in bijna alle gevallen een daling van het aantal leden rapporteren, stijgt het ledental bij plaatselijke politieke groeperingen.

Op het gebied van de programmatische functie blijken lokale politieke groeperingen zich duidelijk te onderscheiden van plaatselijke partijafdelingen. Aan de hand van enquêtegegevens over de doelstellingen en uitgangspunten van lokale politieke groeperingen blijken drie afzonderlijke typen lokale politieke groeperingen te kunnen worden onderscheiden: lokalistische partijen, protestpartijen en belangenpartijen.

- *Lokalistische partijen* richten zich vooral op de kwaliteit van het gemeentebestuur en de lokale democratie. Ze hebben een tamelijk apolitek karakter; het enige punt waar ze zich inhoudelijk op profileren is het behoud van het eigen karakter van de gemeente. De helft van alle lokale politieke groeperingen valt onder deze categorie. Het gaat hier veelal om lokale partijen met een betrekkelijk lange historie. De meeste daarvan hebben naamsaanduidingen als Algemeen Belang of Gemeentebelangen.
- *Protestpartijen* laten zich vooral leiden door hun verzet tegen een gemeentelijk plan of hun onvrede over het functioneren van het gemeentebestuur. Ruim een kwart van de lokale groeperingen kan in deze groep worden ingedeeld. Het gaat hier om relatief jonge partijen die veelal bekend staan als leefbaarpartij, stadspartij of onafhankelijke partij.
- *Belangenpartijen*. Het laatste type bestaat uit lokale politieke groeperingen die zich inzetten voor de belangen van specifieke groepen inwoners. Bijna een kwart van alle lokale groeperingen valt onder deze categorie. Net als de

lokalistische partijen bestaan ook de belangenpartijen vaak wat langer. Dominante naamsaanduidingen in deze categorie zijn dorpslijsten, senioren- en jongerenpartijen, of persoonslijsten.

Lokale politieke groeperingen zijn moeilijk ideologisch te duiden volgens het klassieke links-rechtsschema, maar nemen wel een duidelijke positie in ten opzichte van plaatselijke vraagstukken. Daarbij voegen ze drie politieke scheidslijnen toe aan de traditionele links-rechts-tegenstelling:

- Partijen met een lokalistisch profiel accentueren de tegenstelling tussen het gemeentelijk belang enerzijds en het regionale, provinciale of landsbelang anderzijds. Daarbij appelleren ze aan de gedachte dat raadsleden van lokale partijen beter in staat zijn om plaatselijke belangen te behartigen dan vertegenwoordigers van landelijke partijen, die zich sneller onder druk zouden laten zetten door hun partijgenoten op andere bestuursniveaus.
- De tweede scheidslijn is die tussen establishment en anti-establishment. Deze scheidslijn wordt vooral gepolitiseerd door protestpartijen, die de gebrekkige responsiviteit van gevestigde bestuurderspartijen (meestal landelijke partijen) aan de kaak stellen.
- Tot slot benadrukken belangenpartijen geografische en demografische tegenstellingen tussen wijken, buurten en dorpskernen of tussen jongeren en ouderen. Hier is de gedachte dat afdelingen van landelijke partijen te gemakkelijk voorbijgaan aan plaatselijke belangentegenstellingen.

Op het gebied van de nominatiefunctie hebben plaatselijke partijafdelingen van landelijke partijen grote problemen. Bijna de helft geeft aan dat het moeite heeft gekost om voldoende kandidaten te vinden voor deze verkiezingen. In een aantal gevallen is om die reden zelfs afgezien van verkiezingsdeelname. Deze problemen spelen vooral in kleinere gemeenten, waar de eerder genoemde daling van het aantal leden zich sterker doet voelen. Lokale politieke groeperingen zijn over het geheel genomen veel gemakkelijker aan raads-kandidaten gekomen: hier meldt ruim een derde dat het hun moeite heeft gekost om raadskandidaten te vinden.

Als de balans wordt opgemaakt van de manier waarop politieke partijen hun functies in de lokale politiek vervullen, blijkt dat hun rol van verbindende schakel tussen politiek en samenleving sterk onder druk staat. Voor lokale politieke

groeperingen geldt een ander beeld. Allereerst lopen zij voorop in de ontwikkeling van een leden- naar kaderorganisatie – een ontwikkeling die alle partijen in meerdere of mindere mate doormaken – waarbij politici en een kleine kern van actieve vrijwilligers zorg dragen voor de maatschappelijke worteling van de partij. Op de tweede plaats roepen zij in de lokale politiek nieuwe politieke scheidslijnen in het leven, waardoor nieuwe wensen, thema's en vraagstukken gemakkelijker op de politieke agenda kunnen verschijnen. Tot slot blijken lokale politieke groeperingen beter in staat te zijn om burgers bereid te vinden te kandideren voor het raadslidmaatschap. Dat kan te maken hebben met minder strikte kwaliteitseisen die zij aan potentiële kandidaten stellen, maar waarschijnlijk meer met de andere manier waarop zij hun contacten met de samenleving vormgeven.